

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Ludvíka Davida (soudce zpravodaj), soudkyně Kateřiny Šimáčkové a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatelky **Karlovarské minerální vody, a. s.**, se sídlem Horova 3, Karlovy Vary, zastoupené JUDr. Hanou Heroldovou, advokátkou, AK se sídlem Jungmannova 745/24, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 23 Cdo 867/2014-304 ze dne 26. 8. 2014 a rozsudku Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Cmo 49/2013-269 ze dne 11. 9. 2013, za účasti **Nejvyššího soudu a Vrchního soudu v Praze** jako účastníků řízení a společnosti **d'Test, o. p. s.**, se sídlem Černomořská 419/10, Praha 10, zastoupeného JUDr. Martinem Sochořem, advokátem, AK se sídlem Veletržní 10, Praha 7, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

O d ů v o d n ě n í :

I.

Vymezení věci a rekapitulace předchozího průběhu řízení

1. Stěžovatelka svou včas podanou ústavní stížností podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) napadla v záhlaví uvedená rozhodnutí, neboť v nich shledala porušení svého ústavně zaručeného práva na soudní ochranu a spravedlivý proces, garantovaného ustanoveními čl. 36 odst. 1 a 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Předmětem řízení před obecnými soudy byla žaloba stěžovatelky proti žalovanému dříve Občanskému sdružení spotřebitelů TEST, nyní d'Test, o. p. s. (jenž má v řízení o ústavní stížnosti postavení vedlejšího účastníka; dále však jen „žalovaný“), který je vydavatelem časopisu d'Test. Žaloba byla podána z titulu ochrany dobré pověsti právnické osoby podle ustanovení § 19b odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále „obč. zák.“), platného v době, kdy mělo k zásahu do dobré pověsti dojít. Dalším žalobním titulem byla ochrana proti nekalé soutěži podle ustanovení § 44 a následujících zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, obecné soudy však neshledaly důvod pro tuto ochranu a tvrzení v tomto směru nejsou součástí ústavní stížnosti. Zásah do dobré pověsti stěžovatelky měl spočívat ve skutečnosti, že časopis d'Testu otiskl v čísle 10/2009 článek s názvem „Opravdu víte, co pijete?“, který srovnával 18 značek balených neperlivých vod, a to vod kojeneckých, přírodních a minerálních vhodných pro přípravu kojenecké stravy, a také vody pitné. Testován byl obsah mikroorganismů, prvků žádoucích (vápníku a hořčíku), prvků, jejichž přítomnost ve zvýšeném množství může vodu negativně ovlivnit (sodíku,

chloridů, železa, síranů, manganu, fluoridů a další látek), a dále látek zdravotně závadných (např. polycyklických aromatických uhlovodíků, trihalomethanů a dalších).

3. Součástí předmětného článku byla na str. 40, 41 tabulka srovnávající naměřené hodnoty (obsah jednotlivých prvků a sloučenin v testovaných vodách), které měl žalovaný k dispozici od Státního zdravotního ústavu. U balené pitné vody Aquila Aqualinea (dále též jen „Aquila“), vyráběné stěžovatelkou, byl uveden podle výsledků měření obsah sodíku 19,73 mg/l, přičemž tato hodnota byla označena symbolem plného černého trojúhelníku (představujícího vzhůru směřující šipku), jenž podle legendy znamenal „zvýšený, resp. vysoký obsah“ daného prvku. U vody Aquila byl dále uveden obsah benzo(ghi)perylenu ve výši 1,1 ng/l a obsah trihalomethanů 0,4 µg/l, z nichž hodnota chloroformu byla uvedena v téže výši. Všechny posledně uvedené hodnoty byly vytištěny červeně.

4. Na následující dvojstraně (str. 42, 43) byl ke každé hodnocené vodě podán, vedle fotografie jejího obalu, souhrnný komentář. K produktu Aquila byl připojen následující text: „*TEST komentář: obsahuje dvě nedovolené cizorodé organické látky – benzo(ghi)perylen (polycyklický aromatický uhlovodík) a chloroform; nejvyšší obsah sodíku z testovaných vod*“. V části článku označené „*Voda a látky zdravotně závadné*“ bylo pod nadpisem „*Benzo(a)pyren a polycyklické aromatické uhlovodíky*“ obecně uvedeno, že „*[k]ontaminaci při výrobě sice nelze vyloučit, ale za pravděpodobnější zdroj označili odborníci lahve, pokud jsou vyráběné z recyklovaného PET materiálu*“. V části nadepsané „*Vedlejší produkty dezinfekce*“ bylo uvedeno: „*Chloroform jsme našli ve značkách Aquila Aqualinea (0,4 µg/l). (...) Nález s největší pravděpodobností může svědčit o nedodržení správné výrobní praxe*“. V pasáži pod nadpisem „*Voda a látky, jejichž přítomnost ve zvýšeném množství může vodu negativně ovlivnit*“ bylo pod titulkem „*Železo a mangan*“ uvedeno: „*Narazili jsme na zajímavý úkaz. Až na dva výrobky (Aqua Bella a Prealphi) jsme nebyli schopni v těch ostatních železo detekovat, případně stanovit. U Dobré vody a Aqua Belly byl důvod jasný – výrobci na obalu uvádějí ‚odželezněno‘. Že by ve zdrojích ostatních vod bylo železo v tak malém množství, že by se ani nedalo detekovat? Železo se ve vodě v různých formách běžně vyskytuje a jeho vyšší obsah bývá v podzemních vodách. Před osmi lety jsme v některých značkách balených vod železo naměřili, nyní už nikoliv. Že by současná voda pocházela z jiných vrtů než z těch před osmi lety? Nebo že by i další výrobci vodu odželežňovali, avšak její úpravu na obalech neuvádějí?*“

5. Městský soud v Praze (dále jen „soud prvního stupně“ či „prvostupňový soud“) rozsudkem č. j. 15 Cm 23/2010-205 ze dne 30. 10. 2012

- ve výroku I. částečně vyhověl žalobě stěžovatelky na ochranu dobré pověsti a žalovanému uložil povinnost uveřejnit omluvu na svých internetových stránkách na adrese www.dtest.cz a v nejbližším vydání měsíčníku TEST (za podmínek blíže specifikovaných) proto, že v předmětném článku označil údaj o obsahu sodíku ve vodě Aquila Aqualinea symbolem plného černého trojúhelníku, označujícího vyšší hodnotu, i když naměřená hodnota 19,73 mg/l nepřekročila právními předpisy stanovenou maximální povolenou hodnotu sodíku 20 mg/l, s tím, že žalovaný je povinen v závěru textu omluvy uvést jméno autora článku;

- ve výroku II. soud prvního stupně zamítl žalobu o uložení povinnosti žalovanému zveřejnit omluvu za zveřejnění tvrzených nepravdivých a zavádějících informací o tom,

že Aquila Aqualinea obsahuje vysoký obsah sodíku a dvě nedovolené organické látky – benzo(ghi)perylene a chloroform a o tom, že benzo(ghi)perylene se uvolňuje nebo může uvolňovat z obalového materiálu PET, jakož i o tom, že údaje uvedené v předmětném článku pocházející z protokolů o výsledku laboratorních zkoušek Státního zdravotního ústavu nejsou úplné a nebyly správně reprodukovány;

- ve výroku III. soud prvního stupně přiznal stěžovateli právo uveřejnit na náklady žalovaného omluvu uvedenou ve výroku I. v pořadí České televize Černé ovce;

- ve výroku IV. prvostupňový soud zamítl žalobu v části, v níž se stěžovatelka domáhala zveřejnění omluvy v tisku, a to v denících ve výroku označených;

- výrokem V. uložil soud prvního stupně žalovanému povinnost zdržet se šíření předmětného článku v elektronické podobě obsahujícího tvrzení o vodě Aquila Aqualinea v rozsahu použití symbolu plného černého trojúhelníku jako symbolu zvýšeného obsahu sodíku, dále v rozsahu tvrzení, že Aquila Aqualinea porušila požadavek na nepřítomnost cizorodé organické látky benzo(ghi)perylene, a též v rozsahu tvrzení, že nálezní chloroformu může svědčit o nedodržení správné výrobní praxe;

- ve výroku VI. (nákladové výroky nejsou rekapitulovány) byla zamítnuta žaloba o uložení povinnosti žalovanému zdržet se šíření předmětného článku v elektronické podobě, pokud jde o tvrzení o vodě Aquila Aqualinea v rozsahu použití červeného zvýraznění hodnoty trihalometanů a chloroformu, v rozsahu tvrzení, že nelze vyloučit kontaminaci v souvislosti se zjištěním benzo(ghi)perylene, v rozsahu tvrzení, že odborníci za zdroj kontaminace označili lahve, pokud jsou vyráběny z recyklovaného materiálu PET, a v rozsahu tvrzení, že může docházet k nepovolené úpravě výrobku Aquila (odželeznění); žaloba byla též zamítnuta, pokud jde o zákaz šíření článku v tištěné podobě.

6. Ze skutkových zjištění a právních závěrů prvostupňového soudu lze rekapitulovat za účelem ústavního přezkumu následující. Dokazováním bylo zjištěno, že naměřená hodnota sodíku 19,73 mg/l se nachází pod povolenými hodnotami (20 mg pro kojeneckou vodu, 100 mg pro pitnou), a byla-li v testu označena černým trojúhelníkem, pak se jednalo o nepřiměřenou prezentaci. Z cizorodých organických látek byla laboratoří oprávněně konstatována přítomnost trihalometanů a chloroformu, nikoli však benzo(ghi)perylene; proto bylo přípustné použít hodnocení červeným zvýrazněním prvních dvou sloučenin a podle toho bylo rozlišováno ve výročních rozsudku. Nebylo prokázáno nedodržení správné výrobní praxe, a to i přes nálezní chloroformu. Bylo prokázáno, že zdrojem kontaminace pramenité vody mohou být při výrobě použité recyklované obaly. Nezjištění železa ve vzorku vody není relevantní, neboť na etiketě výrobku Aquila Aqualinea není uvedeno, že by při výrobním postupu docházelo k odželeznění vody. Nebylo též prokázáno, že by k šíření článku „Opravdu víte, co pijete?“ docházelo v tištěné podobě. Omluva za tvrzení o obsahu cizorodých látek byla, vzhledem k prokázanému nalezení některých z těchto látek, nepřiměřeným zadostiučiněním. Z obsahu odůvodnění se dá uzavřít, že soud prvního stupně považoval publikované výsledky laboratorních měření za skutková tvrzení, závěry testujícího subjektu z nich plynoucí za hodnotící soudy. Dokazování prováděl k celému obsahu testu a v celém kontextu obou jeho složek hodnotil jeho pravdivost.

7. Proti rozsudku soudu prvního stupně se oba účastníci odvolali. Vrchní soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) poté svým nyní ústavní stížností napadeným rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně co do zamítavých meritorních výroků potvrdil a ve výrocih I., III. a V. změnil prvostupňový rozsudek tak, že zamítl žalobu o uložení povinnosti uveřejnit částečnou omluvu na internetových stránkách, žalobu o právu stěžovatelky uveřejnit omluvu v pořadu České televize i žalobu o uložení povinnosti žalovanému zdržet se šíření článku v elektronické podobě.

8. Odvolací soud částečně zopakoval dokazování, a to čtením listin. Poté dospěl při hodnocení důkazů k závěru, že skutkové závěry soudu prvního stupně jsou správné co do zjištění, že u balené vody Aquila Aqualinea hodnota naměřeného obsahu sodíku nepřekročila normu 20mg/l pro kojence či 100 mg/l pro běžnou konzumaci. Konstatoval dále, že laboratorními měřeními Státního zdravotního ústavu byla zjištěna přítomnost cizorodých organických látek. Ty se mohly uvolnit z obalového materiálu PET. Také k nesprávné výrobní praxi stěžovatelky mohlo podle odvolacího soudu dojít, a to vzhledem k nálezů chloroformu. Kontaminace balené vody nebyla vyloučena a k absenci železa mohlo dojít též nepovolenou úpravou výrobku, tzv. odželezněním.

9. Odvolací soud pak, jak již výše shrnuto, podstatně korigoval výroky rozsudku prvostupňového soudu. V rámci právního posouzení věci zdůraznil, že proti tvrzenému zásahu do dobré pověsti stěžovatelky stálo právo žalovaného na svobodu projevu a šíření informací. S odkazem na nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 23/05 (pozn. ÚS – šlo o publikování informace o činnosti soudce ve veřejném životě) a na judikaturu Nejvyššího soudu dovodil odvolací soud, že ani (případné) zveřejnění nepravdivého údaje nemusí znamenat porušení dobré pověsti právnické osoby. Zásah musí přesáhnout určitou míru intenzity, kterou již nelze tolerovat. Projev kritiky je třeba posuzovat v kontextu jak skutkových tvrzení, jež se opírají o fakta (objektivní realitu), tak hodnotících soudů, které jako subjektivní názory nelze jakkoli dokazovat; je však nutné zkoumat pravdivost výchozích informací, přiměřenost formy jejich veřejné prezentace a eventuální zásah do osobnostních práv jako průvodní jev kritiky. Primárním cílem kritiky nesmí být hanobení a zneuctění dané osoby. Odvolací soud shrnul, že naměřené hodnoty látek a ukazatelé kvality testovaných vod měly povahu skutkových tvrzení vesměs pravdivých, v ostatním pak šlo o hodnotící soudy založené na vlastním úsudku žalovaného a na reálném základu. Takový text neměl za primární cíl očernit výrobky stěžovatelky a nevybočil z přípustných mezí přiměřené kritiky.

10. Proti rozsudku odvolacího soudu podala stěžovatelka dovolání. Nejvyšší soud napadeným usnesením dovolání odmítl podle ustanovení § 243c odst. 1 a § 243f odst. 2 a 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, neboť podle jeho názoru trpělo vadami, pro něž nebylo možné v dovolacím řízení pokračovat. Stěžovatelka neuvedla, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Podle Nejvyššího soudu musí být z textu dovolání zřejmé, od jaké konkrétní ustálené rozhodovací praxe se měl odvolací soud ve svém rozhodnutí odchýlit.

II.

Argumentace ústavní stížnosti a vyjádření stran

11. Stěžovatelka předně brojila proti usnesení Nejvyššího soudu, kterým bylo odmítnuto její dovolání. Domnívala se, že přípustnost dovolání odůvodnila dostatečně, neboť ve

svém dovolání označila celou řadu námitek jak hmotněprávního, tak i procesního charakteru, v nichž spatřovala porušení svých práv. Dále stěžovatelka spatřovala porušení svého práva na spravedlivý proces v rozsudku odvolacího soudu, neboť tento rozsudek byl podle ní v části, v níž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně a žaloba v celém zbytku zamítnuta, překvapivý. Odvolací soud totiž bez náležitého doplnění dokazování rozhodl ve věci samé, aniž by účastníky předem upozornil, že má na věc jiný právní názor než soud prvního stupně. Stěžovatelka zmiňuje rozdílná zjištění odvolacího soudu o přítomnosti benzo(ghi)perylenu a chloroformu a obdobně odvolací soud bez dalšího změnil ve prospěch žalovaného i zjištění, že přítomnost chloroformu ve vodě Aquila může svědčit o nedodržení správné výrobní praxe. Odvolací soud také podle stěžovatelky náležitě neodůvodnil, proč považoval označení obsahu sodíku plným černým trojúhelníkem za oprávněný hodnotící soud. Odvolací soud tedy bez předchozího sdělení svého odlišného právního názoru rezignoval na rozlišení textu na skutková tvrzení a hodnotové soudy, což mělo zásadní vliv na jeho hodnocení důkazů.

12. Vrchní soud jako soud odvolací ve svém vyjádření neshledal stížnostní námitky důvodnými. Uvedl, že v řízení o odvolání zopakoval dokazování předmětným článkem, protože dospěl k odlišnému názoru ohledně způsobilosti označení obsahu sodíku plným černým trojúhelníkem i ohledně závěru o přítomnosti benzo(ghi)perylenu, jakož proto, že jinak hodnotil tvrzení žalovaného o nález chloroformu svědčícím o nedodržení správné výrobní praxe z hlediska intenzity zásahu do dobré pověsti stěžovatelky. Odvolací soud odmítl námitku, že by měl pochybit při rozlišení skutkových tvrzení a hodnotových soudů; nedomníval se, že zde měl povinnost poučit účastníky podle ustanovení § 118a občanského soudního řádu. Navrhl ústavní stížnost odmítnout.

13. Vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti nepovažoval tuto za důvodnou. Nedošlo podle něj ani k porušení práva na spravedlivý proces, poněvadž odvolací soud před vynesením rozsudku rozhodující důkazy zopakoval a poskytl stěžovateli možnost na situaci reagovat. Vedlejší účastník v závěru svého vyjádření navrhl, aby byla ústavní stížnost zamítnuta.

III.

Obecné principy a východiska posouzení věci Ústavním soudem

14. Namítala-li stěžovatelka porušení základního práva na spravedlivý proces, pak je třeba předmět přezkumu omezit na otázku ústavněprávní relevance potenciálních vad řízení před odvolacím soudem; současně však tuto otázku nelze izolovat od distinkcí rozlišení složek napadeného projevu na skutková tvrzení a hodnotící soudy.

15. Z typových skupin ústavních vad důkazního procesu tu hraje roli eventualita svévole při hodnocení důkazů, při níž jsou učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s provedenými důkazy, resp. tato zjištění postrádají vůbec oporu v provedeném dokazování. Konečný výsledek myšlenkových operací soudu tedy musí vykazovat, má-li ústavně obstát, náležitý vztah mezi provedenými důkazy a z nich vyvozenými

skutkovými zjištěními, ale také – což je zde obzvláště významné – korelovat s navazujícími právními závěry [srov. nález sp. zn. III. ÚS 190/01 ze dne 1. 11. 2001 (N 167/24 SbNU 237), nález sp. zn. II. ÚS 566/06 ze dne 20. 2. 2007 (N 32/44 SbNU 393); z literatury viz Hanuš, L. *Právní argumentace nebo svévole. Úvahy o právu, spravedlnosti a etice*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 23-31; Bartoň, M., Kratochvíl, J., Kopa, M., Tomoszek, M., Jirásek, J., Svaček, O. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 541].

16. V těchto souvislostech nabývá při rozlišení projevu (kritiky) na skutková tvrzení a hodnotící soudy na významu, která z obou složek má být, včetně skutečností k ní se vázících, předmětem dokazování. Principiálně je zřejmé, že skutková tvrzení ano, zatímco u hodnotících soudů by tomu tak být nemělo.

17. Spojení mezi oběma složkami je však velmi často úzké a ne zcela zřetelné. Z pozice doktríny k němu konstatuje Bartoň, že rozdělení výroků na skutková tvrzení a hodnotící soudy „je tak potřeba chápat jako dvě mezní kategorie projevů, jejichž teoretické vymezení a popsání usnadní následný přezkum možných restrikcí ve vztahu ke svobodě projevu, zejména v souvislosti s posouzením legitimacy požadavku prokazování pravdivosti konkrétních výroků. Jde tak spíše o dva modelové atributy, které lze jednotlivým výroům přisuzovat, přičemž v hraničních a sporných případech může jeden výrok, či dokonce jedno slovo obsahovat jak atribut skutkového tvrzení, tak i hodnotového soudu...“ (Bartoň, M. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 260).

18. Ústavní soud k výše popsanému rozlišení judikoval; interpretoval-li ústavní meze svobody projevu, činil tak nejčastěji s akcentem na ochranu osobnosti člověka, resp. na intenzitu této ochrany, ve vztahu k veřejnému prostoru. Zásadní oddělení faktuálních tvrzení a hodnotících soudů provedl například v nálezu *Vondráčková vs. Rejžek* sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15. 3. 2005 (N 57/36 SbNU 605). Tam dokonce kategoricky uzavřel, že „hodnotové soudy jsou zcela nenapadnutelné v rámci řízení na ochranu osobnosti“. Hlubší analýzu obsahuje nález *Mercedes vs. Trabant* pod sp. zn. I. ÚS 823/11 ze dne 6. 3. 2012 (N 44/64 SbNU 521), jenž - jakkoli též prizmatem osobnostních práv člověka - instruktivně pojednal o distinkcích skutkových tvrzení a hodnotových soudů (body 23, 24). Tamtéž se i v intencích citované evropské i německé judikatury rozlišuje mezi fakty a vlastním hodnocením, přičemž se výklad vrací ještě k rozhodování „prvního“ Ústavního soudu [nález sp. zn. I. ÚS 156/99 (N 19/17 SbNU 133)] a v jeho závěru se akcentuje s podporou rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva *De Haes a Gijssels proti Belgii* (1997) a *Oberschlick proti Rakousku* (č. 2; 1997), že ústavně nevybočující hodnotový soud musí mít určitý skutkový základ, neboť „bez jakéhokoliv faktického podkladu může být hodnotový soud přehnaný“.

19. Jen na okraj tu lze poznamenat, že adjektiva „hodnotící“ a „hodnotový“ se používají zcela běžně *promiscue*, přílehlavější se však zdá většinou být první adjektivum, poněvadž druhé výrazně implikuje (též) axiomatický obsah.

20. Významným kritériem rozlišení skutkových tvrzení a hodnotících soudů je *účel použití* těchto kategorií a s ním spojená míra ochrany svobody projevu. Bartoň (cit. sub 17, s. 261) připomíná americké odmítnutí dělení na fakta (*facts*) a názory (*opinions*) pro účely ochrany osobnostních práv, včetně odmítnutí představy absolutně chráněných názorů. Sobek konstatuje, že ostrá hranice mezi faktuálními a hodnotovými soudy

neexistuje už proto, že svět nelze racionálně reflektovat bez hodnotových soudů. Ve své monografii (Sobek, T. *Právní rozum a morální cit*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 289, 77) charakterizuje hodnotové soudy jako osobní postoje k věcem, činům nebo událostem kolem nás, jež jsou „projekcemi našich pocitů na plátno reality“. Morální názory jakožto hodnotové soudy pak obrazně vnímá jako „spíše emočně zabarvené postoje, maskované, resp. jazykově zabalené jako normální faktuelní soudy“.

21. Vztah k problematice vykazuje též závěr Nejvyššího soudu, podle něhož „[u] difamujících skutkových tvrzení je důvodem vylučujícím neoprávněnost zásahu do dobré pověsti právnické osoby zpravidla skutečnost, že taková tvrzení jsou pravdivá, resp. příslušné tvrzení odpovídá pravdě.“ Pravdivá informace (údaj) však může zasáhnout do dobré pověsti právnické osoby, je-li „podána takovou formou a v takových souvislostech, že zkresluje skutečnosti či vyvolává dojem zkreslující skutečnosti, čímž působí difamačně.“ (z právní věty k rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3132/2014 ze dne 25. 2. 2015, formulované v Obchodním právu č. 6/2015).

22. Hmotněprávní (materiální) rozměr věci tu nelze zcela potlačit i její přes ústavní stížností vymezený procesní charakter přezkumu, a to pro její dopad na nastavení standardu ochrany konkrétního druhu projevu, jehož autorem zde bylo zákonem etablované sdružení spotřebitelů (§ 25, 26 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů).

23. Článek 10 odst. 1 Listiny zní takto: *Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.* Konstrukce čl. 10 Listiny, zařazeného navíc do hlavy a oddílu Listiny chránících základní lidská práva a svobody, jasně upřednostňuje ochranu práv člověka. Je otázkou, zda má podle citovaného článku dobrodiní ústavní ochrany dobré pověsti přiměřeně požívat též právnická osoba.

24. Výrazem adekvátním dobré pověsti právnické osoby je v obchodních vztazích mezinárodně vžitý termín „goodwill“. Doslovně jde v převažujícím výkladu významu o „společenský respekt“. *Blackův právnický slovník* (překlad 6. vydání, Praha: Victoria Publishing, 1993, s. 643) popisuje rozsáhle atributy termínu charakteristikami jako hodnota firmy, její přízeň u veřejnosti, mínění nakupující veřejnosti o jejím zboží či službách, nehmotný statek definovatelný jako příslib neustálého přílivu zákazníků, výhoda či prospěch podniku z prodeje, pozitivní výhody (tvorba nadprůměrného zisku) získané vlastníkem z podnikání, vysoká morálka zaměstnanců, uznávané obchodní jméno.

25. Podústavní normou bylo v rozhodné době (test byl žalovaným publikován v roce 2009) ustanovení § 19b odst. 2, 3 obč. zák., podle něhož byla právnická osoba oprávněna při neoprávněném použití svého názvu domáhat se zdržení jeho užívání, odstranění závadného stavu i přiměřeného zadostiučinění (odst.2); tento odstavec platil přiměřeně i pro neoprávněný zásah do dobré pověsti právnické osoby (odst. 3). Okrajově se sluší dodat, že aktuálním ekvivalentem je nyní ustanovení § 135 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění zákonů č. 460/2016 Sb. a č. 303/2017 Sb.

26. Za ústavní rozměr ochrany dobré pověsti právnické osoby plédovali čeští autoři, kteří se též vyslovili k mezím oprávněnosti její kritiky skrze realizaci svobody projevu (Devátý, S., Toman, P. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob*. Praha: Linde,

1999, s. 38-49). Na jejich teze navázal opakovaně slovenský J. Drgonec (in *Vztah dobrej povesti právnické osoby k ochrane osobnostných práv*. Justičná revue č. 11/2002, s. 1227-1234; též in *Sloboda prejavu a sloboda po prejave*. Šamorín: Heuréka, 2013, s. 194-197). Ani on nepochyboval o ústavněprávní dimenzi této ochrany, domníval se však – a lze mu v tomto ohledu přisvědčit –, že přílehavější interpretací je vnímat takovou ochranu jako součást ústavního práva vlastnit majetek. Zvažoval též kolizi zmíněné ochrany s kritickým projevem na adresu právnické osoby s tím, že má-li jít o napadnutelný zásah do její dobré pověsti, musí jít o projev difamační povahy se zpochybnitelným skutkovým základem anebo založený na takovém hodnotícím úsudku, jenž se o náležitý skutkový základ neopírá (či obojí v kombinaci).

27. Ústavní soud se v poslední době předmětné problematice meritorně nevěnoval. V usnesení sp. zn. IV. ÚS 574/14 ze dne 10. 6. 2014 odmítl stěžovatele – právnickou osobu s tím, že kritický projev žalovaného zveřejněný na vývěškách občanského sdružení je dovoleným hodnotovým soudem a rozhodnutí obecných soudů jsou řádně odůvodněna. Ústavní dosah nebyl shledán ani v usnesení sp. zn. III. ÚS 640/14 ze dne 18. 9. 2014, kterým byla odmítnuta ústavní stížnost obchodní korporace, brojící před správními soudy proti údajně difamujícímu odůvodnění rozhodnutí příslušného inspekčního orgánu v souvislosti s prodejem výrobku.

28. Evropský soud pro lidská práva recipoval koncept goodwillu a dobré jméno i dobrou pověst právnické osoby považuje za majetková práva chráněná článkem 1 (jeho prvním odstavcem o ochraně majetku) Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (podrobněji Drgonec, J., cit výše, s. 1230). V případě *Timpul Info-Magazin proti Moldávii* (rozsudek ze dne 27. 11. 2007, stížnost č. 42864/05) soud dovodil, že zúčastnila-li se obchodní korporace transakcí z veřejných fondů ve značných sumách, dobrovolně se vystavila zvýšené veřejné kontrole a ve prospěch publikace legitimních tvrzení o zneužití těchto částek ve veřejném tisku hovořila naléhavá společenská potřeba (*pressing social need*).

29. Ústavní soud Slovenskej republiky rozhodoval ve věci sp. zn. II. ÚS 211/08 o ústavní stížnosti, jejímž předmětem bylo rozhodování obecných soudů o žalobě soukromé školy, která žalovala o omluvu a peněžitou satisfakci orgán státní správy, jenž měl v návrhu ministerstvu na vyřazení soukromé školy ze sítě (registru) škol uvést nepravdivé údaje poškozující její dobré jméno a pověst. Ústavní soud sice v nálezu ze dne 18. 9. 2008 zrušil rozsudek odvolacího soudu (zatím) pro procesní pochybení spočívající v *denegatio iustitiae*, ale v odůvodnění nálezu rozvinul úvahy též o meritu věci a nepochyboval o ústavní ochraně práva stěžovatelky na dobrou pověst.

IV.

Aplikace obecných principů na posuzovanou věc

30. Napadené rozhodnutí odvolacího soudu vykazuje značný až přexponovaný rozsah narativní části, v důvodech právního posouzení věci je ovšem přílehavé a posuzuje problematiku kolize práva na svobodu projevu s právem obchodní korporace na ochranu dobré pověsti vcelku výstižně. Zčásti lze přisvědčit i polemice odvolacího soudu s nižší instancí ohledně konkrétního rozlišení skutkových tvrzení a hodnotících soudů; prováděl-li soud prvního stupně dokazování prakticky ke všem podstatným tvrzením

v publikovaném testu, přistupoval k nim jako ke skutkovým tvrzením, což není v úplnosti opodstatněné.

31. Kritický projev sdružení založeného k ochraně spotřebitelů nelze zásadně v řadě aspektů klást naroveň jiným projevům veřejné kritiky, jež mají difamační potenciál. Tento projev sice vykazuje znaky komerčního projevu (*commercial speech*), ale jeho působení je nasměrováno nikoli soutěžně či reklamně s cílem zainteresovat spotřebitele ke koupi výrobku (sortimentu), ale v „obráceném gardu“. Účelem projevu je tu ochrana spotřebitele, spočívající ve varování před nežádoucími vlastnostmi, resp. parametry výrobků.

32. Obsah kritického projevu spotřebitelského sdružení silně evokuje již zmíněnou tezi o *ad hoc* propustnosti hranice mezi skutkovými tvrzeními a hodnotícími soudy. S „prostým“ oddělením výsledků laboratorních měření kvalitativních parametrů výrobku na straně jedné a komentáře sdružení spotřebitelů k nim (včetně zvolené vlastní škály kvality balených vod) by si zajisté poradil odborník, k němuž by již samotné výsledky laboratorních testů mluvily jasnou řečí. Nikoli však laik, jenž byl primárně adresátem publikovaného testu a měl zapotřebí komentář k němu. Obě složky projevu tedy působily v interakci a zde proto nelze vytýkat soudu prvního stupně, že prováděl dokazování k celému obsahu publikovaného textu (dokonce i k autorizaci laboratoře). Požadavkem na obsah komentáře žalovaného k laboratorním měřením, který lze přes zmíněnou provázanost obou složek kritického projevu považovat za soubor hodnotících soudů, musí být každopádně *odborná korektnost* (podstatnou měrou převažující věcný tón, nepřipustnost zjevných nepravd). Dosažení účelu kritického projevu přiměřenou cestou tu ovšem převažuje nad stoprocentní exaktností, jež by vynutila ještě rozsáhlejší dokazování.

33. Ochrana spotřebitele jako slabší strany vůči prodávajícímu, resp. výrobci [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013 (N 183/71 SbNU 201), sp. zn. I. ÚS 2063/17 ze dne 23. 11. 2017], kterou sleduje publikovaný test výrobků, vyžaduje v tomto konkrétním případě jinak zacílená kritéria, než je tomu u ochrany spotřebitele před reklamním projevem (srov. Bartoň, M., publikace citovaná sub 17, s. 91). Jedním z měřítek tu musí zůstat prvek přípustně laděné diskuse determinované vztahem kvality výrobku a ochrany veřejného zdraví jako veřejného statku. Druhým z kritérií musí být náležitá odbornost hodnocení testovaného produktu; místo tu má volba přiměřených prostředků hodnocení (nastavení stupnice kvalitativních parametrů testem porovnávaných výrobků), nikoli však evidentní nadsázka, přemíra exprese, sugestivnosti nebo dokonce zjevná manipulace s hodnocením v neprospěch prodejce či výrobce. Doležal T. v komentáři Melzer F., Tégl P. *Občanský zákoník § 1-117. Velký komentář. Praha: Leges. 2013, s. 530* uvádí, že kritika (hodnotící soud) musí splňovat tři kritéria, aby byla právem přípustná: musí být věcná, musí být pravdivá (vyvozovat logické odpovídající závěry), musí být přiměřená co do obsahu, formy a místa.

34. Obecné soudy provedly rozsáhlé posouzení předmětného projevu. Oba vycházely z laboratorních měření provedených k tomu určenou institucí. Srovnání důkazních zjištění a jejich posouzení vede ke konstatování odlišnosti, spočívajících v tom, že - odvolací soud oproti soudu prvního stupně přisvědčil použití výstražného černého trojúhelníku žalovaným, z hlediska zjištěného obsahu sodíku v balené vodě Aquila Aqualinea, přičemž svůj právní názor vysvětlil srovnáním naměřeného obsahu sodíku

v této vodě s ostatními testovanými výrobci; tento obsah byl druhý nejvyšší, ač má stěžovatelka v etiketě výrobku vyzdvižen nízký obsah sodíku;

- odvolací soud toleroval, opět na rozdíl od prvostupňového soudu, tvrzení testujícího subjektu o přítomnosti organické látky benzo(ghi)pyrenu, ač tato nebyla prokázána; odvolacímu soudu stačilo mu méně intenzivní tvrzení testu, že kontaminace balené vody „není vyloučena“;

- odvolací soud toleroval i tvrzení testu o „možnosti“ nedodržení správné výrobní praxe stěžovatelkou, i když ani toto tvrzení neměl soud prvního stupně za prokázané.

35. Odvolacímu soudu tedy postačily „kondicionální“, relativně opatrné formulace testu k závěru, že kritika výrobku stěžovatelky nevybočila z přípustných mezí kritiky a že „primárním cílem žalovaného“ nebylo „očernění výrobku“ žalující strany.

36. Byť není posouzení věci odvolacím soudem prosto vad (vedle nepodloženého závěru o možné přítomnosti jedné z organických látek lze zpochybnit i jeho domněnku o nepovoleném odželeznění vody), Ústavní soud konstatuje, že v rámci daném standardem předmětného druhu kritického projevu nedosáhlo právní posouzení věci odvolacím soudem hranici libovůle, samotný kritický projev nepředstavuje svou intenzitou nepřiměřený zásah do práv stěžovatelky jako právnické osoby a nejde o protiústavní porušení těchto práv.

37. Kritický projev požíval ústavní ochranu v intencích čl. 17 odst. 1, 2 Listiny. Byl přiměřeným prostředkem k dosažení sledovaného účelu, jímž byla ochrana spotřebitele; ta je též společensky aprobovaným legitimním cílem, vykonává-li ji zákonem předvídaný subjekt práva. Nelze dost dobře předpokládat nahrazení použité formy kritiky (uveřejnění testu více produktů s jejich komentářem) jiným informačním nástrojem mířícím na veřejnost. Při poměrování kritického projevu (a jeho hranic) ústavní garancí dobré pověsti právnické osoby se uplatní, a to ve prospěch závěru o přiměřenosti, všechny výše formulované požadavky na použitý druh projevu a konkrétní zjištění k němu se vážící, zejména dostatečně odborná úroveň textu. Ústavní soud sdílí názor odvolací instance, že k nežádoucímu excesu na straně žalovaného hodnotitele nedošlo. Zároveň je nutné vzít v potaz možnosti spotřebitele pochopit dané informace jasným a transparentním způsobem, což je jeden ze základních principů práva na ochranu spotřebitele a jednou ze základních povinností podnikatele vůči spotřebiteli. Podrobněji viz Vítová. B. *Zákon o ochraně spotřebitele. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016, s.103n.*

38. Použitá škála hodnocení výrobků a grafické symboly plnící výstražnou funkci (černý trojúhelník, červené zvýraznění textu) náleží při korektním použití, tj. jako vyjádření kvalitativních poměrů výrobků, mezi hodnotící soudy. Při podstatném překročení míry expresivity a rozhodujících věcných nepřesnostech by nebylo možné vyloučit deliktní dopad hodnotících soudů na dobrou pověst hodnoceného výrobce.

V.

Závěr

39. Ústavní stížností napadený proces rozhodování odvolacího soudu o kritickém projevu v civilním sporu mezi dvěma zásadně naroveň postavenými subjekty práva nepřekročil hranice ústavních garancí spravedlivosti řízení podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38

odst. 2 Listiny, ať již šlo o samotný obsah projevu či o důkazní postup v řízení před odvolacím soudem.

40. Vyslovený závěr brání jakékoli ingerenci Ústavního soudu vůči nemeritornímu usnesení Nejvyššího soudu, jímž bylo dovolání stěžovatelky odmítnuto.

41. Z těchto důvodů Ústavní soud ústavní stížnost podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu v celém rozsahu zamítl bez toho, že by vyvstal důvod rozhodnout v intencích § 83, 84 téhož zákona o náhradě nákladů řízení na straně stěžovatelky, jak tato navrhovala.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 20. února 2018

Ludvík David
předseda senátu